

MNOGOSTRUKI IDENTITET: PRIMJER HRVATA U MAĐARSKOJ

JADRANKA GRBIĆ

Institut za etnologiju i folkloristiku
Zvonimirova 17
10000 Zagreb

UDK 39:312

Izvorni znanstveni rad
Original Scientific Paper
Primljeno: 15. listopada 1994.

Autorica razmatra pitanje identiteta s aspekta suvremenih teorija o društvenome razvoju, zatim o etničkome identitetu i jeziku kao jednome od raznih faktora toga identiteta. Također razmatra identitet kao jedan od faktora zajedničkoga - organiziranoga života u zajednici. To uključuje brojne elemente, od osjećaja pripadnosti i lojalnosti do odabira izvjesnih kulturnih elemenata kao distinktivnih obilježja neke zajednice.

U ovome članku raspravlja se o stupnju izraženosti etničkoga identiteta kod ispitanika - Hrvata u Mađarskoj, te o pojavi mnogostrukoga identiteta.

Iako je osjećaj identiteta individualan, podrazumijeva se osjećaj pripadnosti kolektivu. Naime, potreba udruživanja s drugih ljudskim bićima, povezivanja s njima, imperativna je ljudska potreba (Fromm, 1984:31).

Stoga je osjećaj kolektivnoga identiteta jedan od postulata ugrađenih u temelj svake zajednice (etničke/nacionalne, regionalne, kulturne, konfesionalne, profesionalne, itd.) i jedan od uvjeta koji uopće omogućuje da izvjestan broj ljudi zajednički organizirano živi.

Okvir identiteta čini sustav vrijednosti, specifičan i jedinstven za svaku zajednicu posebno. Njegov je pak sadržaj rezultat složene interakcije između pojedinaca i zajednice jer je definiran dinamičnom ravnotežom između onoga što je pojedincu zajedničko s drugima i svega posebnoga po čemu se razlikuje od drugih (Liebkind 1976:72-73) unutar zajednice kojoj sam pripada i u odnosu na neku drugu zajednicu.

Identitet, riječ latinskoga porijekla, znači istovjetnost, podudaranje, izjednačavanje, potpunu jednakost, priznanje da netko ili nešto zaista jest ono čime se prikazuje... skup obilježja koje neku osobu čine onom koja jest (Klaić 1988:565). Identificirati bi stoga značilo utvrđivati istovjetnost (nekih) osobina ljudi/zajednica.

Čin utvrđivanja istovjetnosti (u anropološkoj literaturi često se koristi sintagma "traganje za identitetom" koja implicira izvjesnu dozu izazova, ali zapravo najčešće znači isto što i "građenje identiteta") vrši se uz pomoć različitih instrumenata/sredstava/mehanizama. Oni mogu biti psihološkoga, sociološkoga, političkoga karaktera, simbolički i nesimbolički. Neki autori spominju znatnu ulogu imaginarnoga (Anderson 1990), koje se pojačava kolektivnim sjećanjem u koje se unose teme iz prošlosti, sadašnjosti ili iz drugih civilizacija. Imaginarno kao instrument traganja za identitetom nalazi se na više razina. Zависи od kolektivnoga identiteta koji se "traži", zatim od načina na koji ga znanjem i racionalnim razmišljanjem tumačimo, a egzistira u raznim

oblicima društvene prakse (Malrieu 1982:25). U tome činu usporedno se događaju dva procesa: s jedne strane gradi se identitet u doslovnome smislu poistovjećivanja s drugima unutar vlastite zajednice (zajedničko), dok se s druge strane identitet gradi kao suprotnost identitetu pripadnika neke druge zajednice, npr. susjedne (posebno).

Dakle, "identitet je u osnovi potvrda egzistencije; da nešto jest i to upravo to što jest, a ne nešto drugo ili nešto nepostojeće. Ali, da razlikovanje nečega uopće ima smisla, ne može se dokučiti bez onoga spram čega se razlikuje" (Meštrović 1988:435).

Zanimanje za etnos/etnicitet/**etnički identitet** i bavljenje njime u okviru suvremenih društvenih znanosti ukazuje na činjenicu da se svaka zajednica prema drugoj nalazi u hijerarhijskome odnosu moći i zato nužno mora definirati temelj svoga zajedništva i granice prema drugima (Supek 1988:31).

U etnološkoj i antropološkoj literaturi nailazimo na različite koncepcije i teorije o etnicitetu. Na njih su utjecale (i utjecat će nadalje) povijesne okolnosti, znanstvene tradicije, aktualne teorijske i ideološke orijentacije, politička situacija i drugo.

Starija etnološka i kulturno-antropološka praksa (pod utjecajem romantizma 19. stoljeća) tretirala je pojam etniciteta kao prirodnu i trajnu (a ne povijesnu) kategoriju, smatrajući narod univerzalnom, fiksnom (dakle statičnom) prirodnom pojavom. U skladu s time išlo se za istraživanjem sadržaja etničke grupe, odnosno njene sveukupne kulture. Cjelokupno istraživanje temelja zajedništva - kulturnih tradicija - iscrpljivalo se u traženju vrijednosti koje su "narodne, izvorne, stare", dakle u potrazi za porijeklom i korijenima.

Kasnije koncepcije (posebno nakon objavljivanja izuzetno utjecajnoga članka švedskoga znanstvenika Frederika Bartha krajem šezdesetih godina, u kojem je autor odredio etničke grupe kao one kategorije koje sami akteri smatraju prirođenima i s kojima se poistovjećuju te su stoga značajne za organiziranje interakcije među ljudima (Barth 1969:10)) pristupaju etnicitetu kao subjektivnoj i simboličkoj kategoriji, u funkciji socijalne interakcije. Prema Barthovim postavkama, težište istraživanja prenosi se sa sadržaja etničke grupe na njene granice, s time da međusobno distanciranje grupa nije posljedica izolacije (prostorne ili društvene), već upravo obrnuto, njihove interakcije. Kao dijakritički znaci služe simboli, te se grupe međusobno razgraničavaju selekcijom simbola. Oni su zapravo (tj. simboli) faktori etničkoga identiteta, a etnički je identitet jedan od elemenata organizacije grupe.

Prema Barthovoj i na njoj inspiriranim koncepcijama, u određivanju pojma etničkoga identiteta, potpuno je nevažna dilema oko primata objektivnoga ili subjektivnoga, kulturnoga ili političkoga. To je naime pristup koji u svome temelju ima identitet, te sam razlog etničke identifikacije gubi značenje, a ono što je važno jest osjećaj pripadnosti i lojalnosti određenoj zajednici.

Najnovije tendencije u pristupu istraživanja etniciteta povezuju ovaj fenomen s globalnim odnosima moći i svjetskim ekonomskim sustavom (Grbić 1993:65). Odbacuje se neograničena sloboda u izboru simbola i kreiranju etničke posebitosti, budući da se naglašava važnost dinamičnosti međuetničke komunikacije (koja uključuje konflikt i konkurenciju), važnost tradicije u procesu selekcije simbola u svrhu samoodređenja i razgraničenja (tzv. objektivni sadržaj kulture) i važnost hijerarhijskoga odnosa moći u smislu međuzavisnosti etničkih, političkih i ekonomskih odnosa.

Za današnje bavljenje pojmom etničkoga identiteta u kulturnoj je antropologiji dakle karakteristična teza da to nije prirodni i konstantni aspekt kulture, nego da je to kontinuirani, povijesni proces izgradnje skladnoga višedimenzionalnog sklopa koji ima najmanje dva elementa: "mi" i "oni". Sklad tih elemenata (koji stoje u opoziciji, dakle jedan naspram drugoga) omogućuje i objektivni i subjektivni aspekt promatranja (dakle i tzv. objektivni kulturni sadržaj kao i osjećaj i svijest o pripadnosti kolektivu/zajednici i značenje što ga ta pripadnost ima u vrijednosnome sklopu svakoga pojedinca).

Govoreći i spominjući više puta pojam "kultura", bez zalaženja u analizu (barem jednoga dijela) raznih i brojnih definicija kulture, može se prihvatiti motrište prema kojemu je kultura proces, (kontinuirana) društvena pojava koja se mijenja i razvija s generacijama i preko generacija. Kontinuitet se, uz ostalo, osigurava učenjem. Kultura je upravo krucijalan element transmisije putem učenja u kojem su starije generacija prenositelji a mlađe receptori.

Slijedom toga, može se prihvatiti i određenje kulturnoga identiteta, po kojemu ova pojava (dakle kulturni identitet zajednice/kolektivni kulturni identitet) prioizlazi iz osjećaja kontinuiteta, zajedničke sudbine i posjedovanja zajedničkih uspomena određene populacije koja ima zajednička iskustva i zajednička kulturna obilježja (Smith 1990:179, prema Čačić-Kumpes 1992:33).

Sasvim je sigurno da u održavanju kontinuiteta kulture tradicija ima značajno mjesto. Tradicija i odnos spram nje jest i jedan od važnih čimbenika koji utječu na posebnost neke kulture. Važno je što će čovjek, osjetljiv na svoju prošlost, bilo kojoj kulturi pripadao, izabrati za ideal vlastitoga ponašanja i norme svojeg i društvenoga ophođenja i života. Taj je izbor najčudnija pojava u jednoj kulturi (Sapir, 1974:67-69), ali možda i najsloženija. Pri tome je važno imati na umu da svaka generacija (u skladu sa svojim vrijednosnim sustavom i u kombinaciji s onim vrijednostima koje je naslijedila od prethodne generacije) kreira i definira svoju tradiciju. Odnosno, u skladu s iznesenom tezom o "učenju" kulture, kulturu nose generacije koje se smjenjuju i to na takav način da svaki pripadnik svake generacije od djetinjstva do starosti daje svoj doprinos kontinuitetu i reinterpretaciji kulturnih formi. Može se očekivati da će se promjene u ponašanju bilo kojega pripadnika neke generacije odraziti u okviru nekoga društva; promjene u ponašanju jedne kategorije društva mogu uvjetovati promjene u sklopu cijeloga sustava (Mead 1972:560).

Dakle, određena kultura ne sadrži samo ono što je naslijedila iz prošlosti, jer osim što nastaje u svome nekakvome zatvorenome krugu, potpada pod razne utjecaje nakupljenih iskustava, komunikacija u slijedu, "slaganju" vremena s kulturama onih koje je zaticala, nadjačavala ili pod njih potpadala, koje je asimilirala ili pak zajedno s njima činila nove kolektivitete (Ičević 1981:44).

Možemo stoga prihvatiti određenje po kome je kulturni identitet sinteza svih materijalnih i duhovno-kulturnih tvorevina i djelatnosti, ukupnost (datih i traženih) odgovora na bitna ljudska pitanja i osnovne potrebe određenoga sociokulturnoga prostora, što ga i čini zasebnim, vlastitim, autohtonim, znači i autentičnim (Skledar 1991:13).

Suvremene koncepcije vežu etnički identitet uz pojam društvene zajednice, ukoliko pod tim pojmom podrazumijevamo određenu društvenu strukturu, zajednicu koja je združena na osnovi biološke povezanosti ili nekih drugih posebnih društvenih odnosa, a kulturni identitet uz tradiciju, ukoliko pod pojmom tradicije shvaćamo akumulirano kolektivno iskustvo neke zajednice (ekološko, prostorno, političko, religijsko, estetsko, kao i iskustvo vezano uz interakcije s drugim zajednicama).

U modernim, kompleksnim društvima identitet je također kompleksan te u skladu s time svaki pojedinac može imati mnogostruki identitet. Antropološka znanost naziva ovaj fenomen ugniježdenim identitetom (engl. *nested identity*). On podrazumijeva sposobnost pojedinca da se snalazi i u širem kulturnome sustavu, pa i u određenim, uvjetno nazvanim potkulturnim sustavima.

To se naročito odnosi na etničke manjine, ne samo stoga što egzistenciju manjine ne određuje samo kulturna kompetencija pojedinca i zajednice, nego i država kao faktor moći (ona naime regulira i organizira suživot kulturnih razlika).

U slučaju manjina čest je slučaj preplitanja užih i širih identiteta (i ovo uvjetno nazvano "užih" ili "širih"). Tako recimo od lokalnih - pripadnost vlastitoj zajednici, do državnih - koji podrazumijeva osjećaj zajedništva sa svim građanima dotične države, bez obzira na prirodu njihovih međusobnih odnosa (komplementarnih ili konfliktnih).

Na zajedničku pripadnost društvene se grupe opredjeljuju pomoću tzv. etničkih označitelja/oznaka/odrednica. Oni su brojni, ali i promjenjivi, budući da u nekim slučajevima pojedini od njih mogu, ali i ne moraju ući u korpus distinktivnih obilježja neke grupacije.

Iako se pojmovi etničkoga i kulturnoga identiteta ne poklapaju, i kod jednoga i kod drugoga javlja se čitav niz zajedničkih simbola i faktora, ponekad sa sličnim a ponekad s različitim ulogama i značenjem. Posebne okolnosti u svome posebnome slučaju "određuju" koja će obilježja imati važnije, a koja manje važno značenje. Njihova konkurentnost je dakle promjenjiva, a zavisi od općih uvjeta pod kojima neki kolektiv živi.

Simboli su markantna kulturna obilježja (implicitna i eksplicitna) i strukturalni su dio identiteta. To su manje ili više vidljive etničke i kulturne oznake/obilježja jedne zajednice za koje se vjeruje da s jedne strane označavaju zajedništvo pripadnika zajednice, a s druge ih odvajaju od drugih zajednica.

To su elementi kulturne prakse, elementi tzv. objektivnoga sadržaja kulture, kao npr. običaji, glazba, ples, pjevanje, odjeća, detalji u odjeći, osobna imena, običaji, jezik, itd.

(U posljednjih nekoliko godina u hrvatskoj se etnologiji pa i etnomuzikologiji pojavio veći broj autora koji se zanima za pitanja simbola i faktora identiteta, primjerice mr. Tvrtko Zebec pisao je o plesu *drmeš* kao simbolu regionalnoga kulturnoga identiteta, dr. Grozdana Marošević koja je napravila obimno etnomuzikološko istraživanje u Karlovačkome pokuplju jednim je dijelom svoga rada zahvatila i repertoar odnosa folklorne glazbe i kulturnoga, a posredno i etničkoga identiteta, mr. Maja Povržanović o pokladnim običajima i klapskom pjevanju kao simbolima regionalnoga, lokalnoga i individualnoga identiteta, mr. Jasenka Lulić o nekim običajima, magijskim radnjama i sl. kao simbolima identiteta žene u dalmatinskome zaleđu, mr. Silvio Braica o jezičnoj analizi torbe kao oznake identiteta, prof. Aleksej Pavlovsky o dijelu opreme otočkih pastira sjevernoga Hrvatskoga primorja u svjetlu identiteta, mr. Dragica Cvetan o vinogradarsko-vinarskoj tradiciji kao simbolima prigorskoga regionalnog identiteta, prof. Ivica Šestan pak je istražujući neke oblike tradicijskoga života na području Gračaca ukazao na potrebu istraživanja odnosa tradicijskih kultura Hrvata i Srba što se može dovesti u vezu s razlikovnim obilježjima i identitetom, i još neki.)

U starijoj, te u dijelu novije literature, jezik se tretira kao jedna od najvažnijih komponenti koje određuju etnički, pa i kulturni identitet.

Učenje jezika (analogno razmišljanjima o "učenju" kulture) smatra se sastavnim dijelom čovjekove socijalizacije i temeljem za oblikovanje identiteta (Minnich 1989:6).

Svijest o jezičnoj raznolikosti (kao uostalom i jezičnoj sličnosti) duboko je prisutna u čovjekovoj komunikacijskoj praksi. To se podjednako odnosi na slučajeve raznolikosti između dvaju ili više jezičnih sustava (jezika) kao i na slučajeve raznolikosti unutar jednog jedinog jezičnog sustava (jezika).

Specifičan slučaj jezične raznolikosti i svijesti o njoj javlja se u onim društvenim zajednicama u kojima na istome prostoru živi više naroda od kojih jedan ima status većine, a drugi manjine (po demografskim i povijesno-političkim okolnostima). Tada se govori o razlici između većinskoga i manjinskoga jezika, ali se i unutar manjinskoga jezika javlja razlika između standardnoga oblika i eventualnih lokalnih govora, odnosno dijalekta/dijalekata (to je pitanje dualnosti unutar jezika). Takva je situacija prisutna kod pripadnika hrvatske nacionalne manjine u Mađarskoj.

U Mađarskoj živi oko 90 000 Hrvata. Doselili su prije nekoliko stotina godina, a kako su s hrvatskoga etničkog i državnoga prostora iseljavali u današnji, govori su im različiti. Prisutna su sva tri dijalekta hrvatskoga jezika: štokavski, kajkavski i čakavski. Uz ukupne povijesna prilike u kojima su živjeli u novoj postojbini i to su razlozi stvaranja nekoliko zasebnih skupina pa tako danas govorimo o gradišćanskim, pomurskim, bunjevačkim i baranjskim Hrvatima, a unutar ovih posljednjih razlikuju se još i Šokci, Bošnjaci, podravski Hrvati. Postoje i drugačije podjele, npr. po Frankoviću - gradišćanski, pomurski, totski, bošnjački, šokački, bunjevački i racki Hrvati (Franković 1993:205-208), dok Karagić govori o bunjevačkim, šokačkim, gradišćanskim, podravskim, bošnjačkim, rackim i dalmatinskim skupinama Hrvata. Isti autor tvrdi da se ove hrvatske skupine ne razlikuju samo po govoru, nego i po običajima, mentalitetu, folklornim tradicijama i drugome (Karagić 1993:44).

Pojavu mnogostrukoga identiteta kod Hrvata u Mađarskoj pokušala sam utvrditi na temelju dvaju indikatora: stupnja izraženosti etničkoga/nacionalnoga identiteta (identifikacije i samoidentifikacije) i jezične situacije. Rezultati istraživanja doista su ih potvrdili kao takve, a ukazali su i na njihovu usku uzajamnu povezanost.

U okviru jednoga istraživanja o kulturnoj dimenziji etničkoga identiteta Hrvata u Mađarskoj provedeno je istraživanje o izraženosti etničkoga identiteta metodom anketnoga upitnika (u okviru znanstveno-istraživačkoga projekta "Kulturna dimenzija etničkog identiteta Hrvata u Mađarskoj" Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu; detaljnije u Grbić 1994:71-101). Ispitalo se na temelju indeksa koji je izrađen za potrebe toga istraživanja. Pitanja su se odnosila na intenzitet nacionalnoga osjećaja, solidarnost s vlastitom grupom, razinu znanja o vlastitome narodu, nacionalnu pripadnost roditelja, prijatelja i kumova, spoznajni domet dihotomije "mi" i "oni" i odnos spram hrvatskih običaja i tradicije.

Toj grupi pitanja pridružila su se i pitanja o samoidentifikaciji jer se željela utvrditi prisutnost fenomena mnogostrukoga identiteta (uz državni i nacionalni, prisutnost regionalnoga identiteta u smislu pripadnosti lokalnoj etničkoj skupini).

Dobiveni su sljedeći rezultati:

- na temelju distribucije odgovora na pitanje o izraženosti etničkoga identiteta kod ispitanika je utvrđen visok stupanj njegove izraženosti. Gotovo 60% u kategoriji "izražen" i oko 17% u

kategoriji "jako izražen". Zatim, gotovo svi ispitanici (91,58%) smatraju se pripadnicima hrvatske nacionalnosti. Na zahtjev da napišu kako sami sebe nazivaju, uz napomenu da su uz naziv *Hrvat* ponudeni na izbor lokalni nazivi po etničkim skupinama (gradišćanski Hrvat, Bošnjak, podravski Hrvat, Šokac, Bunjevac, Rac, pomurski Hrvat) kao i druge mogućnosti izbora, distribucija odgovora pokazala je da više od polovice ispitanika (66,73%) osjeća pripadnost i užoj, lokalnoj, regionalnoj grupi, koja implicira etničku/nacionalnu pripadnost.

Time je utvrđena prisutnost pojave mnogostrukoga identiteta na temelju indikatora identifikacije i samoidentifikacije: **državni** - mađarski, **nacionalni** - hrvatski (pri čemu iskazuju i povezanost s matičnom domovinom Hrvatskom) i nacionalni - **regionalni**.

Vidljivo je to iz onih odgovora kada se od ispitanika tražilo izričito deklariranje/samoidentificiranje tko su i kojom se prilikom 86,79% izjasnilo kao mađarski Hrvati, Hrvati iz Mađarske ili kao i Hrvati i kao Mađari iz Mađarske.

Drugi je indikator jezična situacija. I ona se ispitala na temelju indeksa konstruiranoga za potrebe dotičnoga istraživanja. Pitanja su se odnosila na naziv jezika, upotrebu jezika s obzirom na privatnu i javnu komunikaciju, te na stupanj dvojezičnosti.

Kako se jezična i govorna autentičnost doživljava i kao dio etničke/nacionalne autentičnosti, u tome je smislu veza između jezika i etniciteta doista snažna. Pripadnost grupi manifestira se ne samo kroz objektivne činjenice (povijesne, političke, etničke, itd.) nego i kroz subjektivna osjećanja i simboličke vrijednosti koje za pripadnike imaju vlastiti kolektiv i njegove posebitosti (kao što je jezik). Na toj se razini uspostavlja veza s jezikom i govorom koji je i simbol i sredstvo zajedništva. S obzirom na jezičnu situaciju, kod ispitanika (pripadnika hrvatske nacionalne manjine u Mađarskoj) upravo se i radi o pojavi dvojnoga jezično-etničkoga identiteta. No, kako je činjenično stanje obilježeno ranim i asimetričnim bilingvizmom u korist mađarskoga jezika, a posljedica ovakvoga stanja jest osiromašenje hrvatskoga jezika i njegova stagnacija u razvoju, ovaj se jezično-etnički identitet realizira isključivo na simboličnoj razini. Kod ispitanika je dakle utvrđeno da im je jezik prvenstveno simbol zajedništva, jer mu je funkcija manifestativna i simbolična, a tek potom eventualno komunikativna (i to u vrlo uskoj domeni: obitelj i neformalna socijalna interakcija).

Dalja analiza je ukazala da je hrvatski identitet ispitanika, unatoč brojnim faktorima kao što su višestoljetna fizička odvojenost od matičnoga naroda, kontinuirano egzistiranje uz nenaklonjenu većinu, stalno prisutan kod naroda u dijaspori osjećaj straha, ugroženosti i nesigurnosti, ipak opstao.

Tokom procesa adaptacije našega naroda u dijaspori na novi ambijent, preblikovali su se mnogi izvorni kulturni sadržaji, tako da su na daljnje oblikovanje njihova identiteta utjecali preostali hrvatski kulturni elementi, među njima i jezik koji je postao element kulturnoga kontinuiteta, i koji dakako ima sasvim simbolički karakter unutar grupe.

Već sam spomenula da su kod Hrvata u Mađarskoj prisutna sva tri dijalekta hrvatskoga jezika: štokavski, kajkavski i čakavski. Utvrđen visok stupanj lokalnoga/regionalnoga identiteta u izravnoj je vezi s lokalnim/regionalnim govorima (kao što je nacionalni identitet u izravnoj vezi s materinskim jezikom). Kako je istraživanje pokazalo da većina ispitanika dijalekt smatra prvim i pravim materinskim jezikom, to upućuje na zaključak da hrvatski jezično-etnički identitet odolijeva zahvaljujući ne toliko standardnome obliku materinskoga jezika koliko lokalnoj jezičnoj

praksi. Za ilustraciju navodim podatak da 83,69% ispitanika smatra da se pripadnici manjine trebaju školovati na materinskome jeziku, ali istodobno čak 44,42% smatra i želi da se ta nastava odvija upravo na lokalnome dijalektu.

Slijedeći trag prošlih i današnjih ponuda za održanje i razvoj hrvatskoga identiteta (a pitanje identiteta jest globalno razvojno pitanje) i imajući u vidu da je etnički identitet samo jedan od identiteta koji osoba "zadobije" u svom životu, to ukazuje da je jedan od glavnih sadržaja unutarnje pripadnosti grupi ujedno i odgovor na te ponude, a leži u pojavi mnogostrukoga identiteta, uz komplementaran odnos svih njegovih "dijelova".

Prema tome, na osnovi iznesenih teorijskih postavki i empirijskoga istraživanja, koji je s obzirom na sveukupnost kulture i kulturnih pojava fragmentaran, jer obraća pažnju na tek dva indikatora, možemo govoriti ne samo o pojavi mnogostrukoga identiteta kod ispitanika - Hrvata u Mađarskoj, nego i o dvije razine mnogostrukoga identiteta:

- s obzirom na stupanj izraženosti etničkoga identiteta: mnogostruki identitet: državni-nacionalni-lokalni/regionalni. Oni su u komplementarnome odnosu, što znači da se međusobno ne potiru;

- s obzirom na jezičnu situaciju: simbolični (dvojni) jezično-etnički identitet s naglašenom ulogom lokalnih govora koji izravno utječu na očuvanje i razvoj etničkoga/nacionalnoga identiteta Hrvata u Mađarskoj.

LITERATURA

- ANDERSON, BENEDICT (1990): *Nacija: zamišljena zajednica*, Zagreb.
- BARTH, FREDERIK (1969): Introduction, u: ur. F. Barth, *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Cultural Difference*, Boston: Little, Brown and Co., 9-38
- FRANKOVIĆ, ĐURO (1993): Grane nam dosižu do neba, u: *Etnografija Južnih Slavena u Mađarskoj*, Budimpešta: Mađarsko etnografsko društvo
- GRBIĆ, JADRANKA (1993): Etnicitet i razvoj, esej o etničkome identitetu i društvenome razvoju, *Etnološka tribina* 16: 57-72
- GRBIĆ, JADRANKA (1994): *Identitet, jezik i razvoj*, Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku
- IČEVIĆ, DUŠAN (1981): Slojevitost nacionalne kulture, *Kultura* 53: 43-54
- KARAGIĆ, MIJO (1993): Intelektualci u dijaspori, tribina II, *Migracijske teme* 9: 44-46
- LIEBKIND, KARMELA (1976): Razvitak društvenog identiteta tokom akulturacija, *Kultura* 35: 63 - 77
- MALRIEU, PHILIPPE (1982): Identitet. Pojmovi i koncepcija, *Kultura* 59: 19-36
- MEAD, MARGARET (1972): Nacionalni karakter, u: *Antropologija danas*, ur. A. Kroeber, Beograd: Vuk Karadžić, 555-573
- MEŠTROVIĆ, MATKO (1988): Kulturni identitet - između egzistencije i utopije, *Razvoj/Development* V/4: 435-448
- MINICH, ROBERT (1989): Govoriti slovensko - biti Slovenac. Jezikovni kodi in kolektivne samopodobe: nekaj primerjav med Kanalsko dolino in Ziljsko dolino, *Traditiones* 18: 65-88

- SAPIR, EDWARD (1974): *Ogledi iz kulturne antropologije*, Beograd: BIGZ
- SKLEDAR, NIKOLA (1991): *Simboli i socio-kulturni identitet (Prilog antropologijskom pristupu), u: Simboli identiteta (studije, eseji, građa)*, Zagreb: Biblioteka Hrvatskog etnološkog društva, 7-19
- SUPEK, OLGA (1988): *Etnos u etnologiji i kulturnoj antropologiji*, u: *Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije 5*, Knjižnica Glasnika SED 18, Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, str. 29-60
- ŠAROŠAČ, ĐURO (1988): *Narodna nošnja baranjskih Hrvata*, Budimpešta: Poduzeće za izdavanje udžbenika

A MANIFOLD IDENTITY: AN EXAMPLE OF CROATS IN HUNGARY

Summary

In this article the author analyzes current problems of identity from the aspects of modern theories of social development, ethnic identity and language, as one of the crucial factors of ethnic identity.

The author also deals with ethnic identity as one of the factors of organized-communal life in a community. It includes many elements but basically rests on a feeling of belonging and loyalty to a certain community. At the same time it implies a variety of cultural elements representing the individual expressions of cultural patterns by community members.

This research established that the respondents - Croats in Hungary - have a high level of ethnic identity. The research also established the presence of manifold identity (so-called: nested identity): state - Hungarian, national - Croatian and national - regional is complementary. A sense of togetherness with the mother country Croatia is also felt.